

Svar på skriftligt spörsmål SSS 45/2026 rd

Svar på skriftligt spörsmål om konkurrensutsättning av järnvägstrafiken

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 45/2026 rd undertecknat av riksdagsledamot Jenni Pitko / gröna:

Ämnar regeringen på nytt granska konkurrensutsättningen av järnvägstrafiken på ett sätt som skulle möjliggöra mer enhetliga resekedjor och minska antalet tågbyten särskilt i norra Finland?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Statens nuvarande avtal om upphandlad trafik med VR löper ut i slutet av 2030. Statens nuvarande avtal om upphandlad trafik omfattar all nattågstrafik, regional tågtrafik i södra Finland, rälsbuss- trafik och fjärrtågstrafik på rutterna Kuopio-Kajana-Uleåborg-Rovaniemi och Björneborg-Tammerfors. I tilläggsbudgeten för 2026 kommer medel att avsättas för att inleda trafik mellan Torneå och Haparanda och för att öka antalet direkta tågförbindelser mellan Helsingfors och Hangö. I planen för de offentliga finanserna 2026–2029 avsätts dessutom 2,5 miljoner euro för att inleda persontågstrafik mellan Tammerfors och Raumo från och med år 2027.

Statsminister Petteri Orpos regeringsprogram lägger grunden för en statligt understödd upphandlad trafik på 2030-talet. Enligt regeringsprogrammet ökar regeringen den faktiska konkurrensen på spårtrafikmarknaden och underlättar tillträde till marknaden. Konkurrensen i den marknadsbaserade trafiken ökas genom konkurrensutsättning av offentligt understödd trafik. Inget offentligt stöd avsätts för marknadsbaserade rutter. I regeringsprogrammet ingår också en riktlinje om att inrätta ett materielbolag för offentligt understödd trafik.

Det finanspolitiska ministerutskottet slog den 16 juni 2025 fast att utgångspunkten för beredningen av statens upphandling av trafik för 2030-talet ska vara den nuvarande helheten för upphandlad trafik. Genom att trygga kontinuiteten för den nuvarande upphandlade trafiken är målet att säkerställa att ett lika omfattande tågnätverk kommer att vara tillgängligt i hela Finland även på 2030-talet. Det finanspolitiska ministerutskottet slog den 18 november 2025 fast att de ovan nämnda förbindelserna till Haparanda, Raumo och Hangö, som har lagts till den nuvarande helheten för upphandlad trafik, kommer att ingå i den statligt stödda upphandlade trafiken även på 2030-talet.

Offentligt stödd persontågtrafik regleras av den direkt tillämpliga Europaparlamentets och rådets förordning 1370/2007 om kollektivtrafik på järnväg och väg, ändrad genom förordning (EU) 2016/2338, den s.k. PSA-förordningen. PSA-förordningen innehöll ett undantag med stöd av vilket det nuvarande avtalet om upphandlad trafik har ingåtts genom direktupphandling, men dess giltighetstid har löpt ut. Enligt PSA-förordningen ska de behöriga myndigheterna i regel upphandla offentligt stödd persontågtrafik genom konkurrensutsättning. Icke-diskriminerande förhållanden ska skapas för konkurrensutsättningen, vilket bland annat innebär säkerställande av att deltagande järnvägsföretag har verklig och icke-diskriminerande tillgång till ändamålsenligt rullande materiel. För att säkerställa icke-diskriminerande tillgång till rullande materiel för företag, hyrs statens rullande materiel för upphandlad trafik från ett statsägt materielbolag. Då det finanspolitiska ministerutskottet den 26 juni 2024 fattade beslut om utgångspunkterna för inrättandet av ett materielbolag, fastslog utskottet att materiel som är förknippat med marknadsbaserade rutter inte kommer att överföras till materielbolaget.

Direkta dagtågförbindelser norrut har endast funnits under en relativt kort tid. Dessa förbindelser grundar sig på att VR i liten utsträckning använder samma materiel för marknadsbaserad och upphandlad trafik, vilket under de senaste åren även har möjliggjort direkta dagtågförbindelser exempelvis från Rovaniemi till Helsingfors. Nattågstrafiken är i sin helhet av staten upphandlad trafik. Med stöd av PSA-förordningen skulle direkt dagtågtrafik norrut endast vara möjlig genom att konkurrensutsätta hela ruten, inklusive den andel som för närvarande fungerar på marknadsvillkor. I praktiken är det i Finland omöjligt att konkurrensutsätta en utvidgning av marknadsbaserade rutter så att operatören skulle använda eget materiel, eftersom endast en anbudsgivare (VR) då skulle kunna delta i konkurrensutsättningen. Säkerställande av icke-diskriminerande villkor skulle förutsätta att materielbolaget tillhandahåller materiel för hela ruten, vilket skulle innebära ytterligare investeringar i materiel. Då det gäller den trafik som ska konkurrensutsättas, förutsätter PSA-förordningen också en bedömning av huruvida tjänsten kan tillhandahållas på marknadsvillkor, och om det finns tillräckliga grunder för att inkludera marknadsbaserad trafik i konkurrensutsättningen.

Transport- och kommunikationsverket är den behöriga myndighet som ansvarar för att konkurrensutsätta statens upphandlade trafik. Kommunikationsministeriet, Transport- och kommunikationsverket och materielbolaget utreder för närvarande möjligheterna att anpassa Sm7-materielet för fjärrtrafik och hur anpassningen påverkar materielens leveranstider. Målet är att servicenivån inte ska försämrats under upphandlingen. Genom planering av den upphandlade trafiken kan man säkerställa att den upphandlade trafiken och den marknadsbaserade persontågstrafiken skapar fungerande resekedjor. Inkludering av marknadsbaserade rutter i den kommande konkurrensutsättningen av upphandlad trafik skulle dock stå i strid med regeringsprogrammets riktlinjer. Dessutom skulle en ändring av de riktlinjer som gäller inrättandet av ett materielbolag och beredningen av konkurrensutsättningen av upphandlad trafik i detta skede innebära en sannolik och betydande

risk för konkurresnedsättningen tidsplan och en smidig fortsättning av tjänsterna när det nuvarande avtalet om upphandlad trafik löper ut år 2030. Av dessa orsaker är det inte ändamålsenligt att ändra de ovannämnda riktlinjer som slagits fast av det finanspolitiska ministerutskottet.

Helsingfors 13.3.2026

Kommunikationsminister Lulu Ranne